

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

Pratik Aklın Kriřiđi

- ▶ Bilgi duyarlık ve anlıktan geçmezse sentetik apriori olamaz.
- ▶ Kant'ın büyüklüğü, Saf Aklın Kriřiđi, Yargı Gücünün Kriřiđi ve Pratik Aklın Kriřiđi, her  eserinde de aynı ilkeyi uygulamayı başarmasıdır.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Önce zamanındaki mutlulukçu ahlak anlayışlarını eleştirdi.
- ▶ Nasıl ki sentetik apriori olmadan bilgi olmaz, mutlulukçu ahlak da ona göre doğru bir ahlak değildir.
- ▶ Mutlulukçu ahlak eudaimonisttir.
- ▶ Eudaimonist: insanın hem içindeki hem dışındaki huzuru, mutluluğu kazanma yöntemi
- ▶ Mutlulukçu ahlakın en temel özelliği, “en yüksek iyi nedir” sorusuna verdiği cevabıdır.
- ▶ Kadim kültürümüzde ahlak ile mutluluk eşitlenmiştir.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ “En yüksek iyi” denildiği zaman mutluluğun anlaşılmasına Kant itiraz eder.
- ▶ Mutluluk ile kast edilen nedir?
- ▶ Mutluluk kelimesi muğlak bir kelime, kişiden kişiye değişir, apriori değil.
- ▶ Kişiden kişiye değişen bir kelimeye göre evrensel ahlak kurulamaz.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Kant mutlulukçu ahlakları dört hususta eleştirir:
 1. Mutlulukçu ahlakların hepsi amaçsaldır. Kişilere göre değişecektir.
 2. Bu öğretilerde irade koşullu buyruklarca olur, “yaparsan mutlu olursun”. Böylesi ahlaklar koşullu ahlaklardır. Hipotetik ahlaklar da evrensel olamaz.
 3. Ahlak alanı deneysel alandır; sentetiktir, ancak aprioriliği yoktur. Altın orta gibi bir kural konulsa bu yine kişiden kişiye değişir, evrensellik sağlanamaz.(Aristo)
 4. Genel amacı mutluluk olan öğretiler kimi zaman da elitist olduğu için filozofları bağlar, bireyseldir, genele yayılamaz.(Platon)

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Mutlulukçu ahlaklar bizi hedefimize götürmez.
- ▶ Mutlulukçu ahlaklara dini ahlaklar da girer. Cennet müjdesi, cehennem korkusu insan özerkliğine zarar veren unsurlardır, irade baskı altına alınmıştır.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Otonomi: Bir eylemi sadece kendisi için yapmaktır.
- ▶ Heteronomi: Bir eyleme başkası için yapmaktır.
- ▶ Kant'a göre emir dışardan değil, içeriden gelmelidir.
- ▶ Zira bir insan imanının güvencesini kendisinde bulamıyorsa, dışarıda da bulamayacaktır.
- ▶ Tanrı dışarıdan ne kadar emir verirse versin, kişi o emri içselleştirmediğiçe gerçekleştiremez.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Kant'a göre ahlakilikte ilk temel özgürlüktür.
- ▶ Ancak Kant ahlakı çok idealist davranmak bakımından eleştirilir; bir davranışın içinde insanın kendi otonomluğundan başka birçok etken vardır.
- ▶ Ancak Kant ahlakı mutlulukçu ahlakların hiçbirinin sağlayamadığı aprioriliği sağlar.
- ▶ Kant'ın ahlakının zaafı şudur; insanın kendini perçeminden tutup kaldırması mümkün değildir.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Ahlakın kurulacağı alem numen alemdir; bu yüzden de aprioridir.
- ▶ Fenomen alem her zaman amaçlı, koşullu ve kişisel iken numen alem koşulsuzdur.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

► Davranışlar ikiye ayrılır:

1. Koşullu davranışlar(hipotetik emirler) : Herhangi bir davranış koşullu yapılırsa ahlaki olmaz.
2. Koşulsuz emir (kategorik imperatif) : Sadece yapmak.

Kant'a göre bir tane koşulsuz emir vardır; onun adı da maksimdir.

ÖYLE HAREKET ET Kİ HAREKETİNİN İLKESİ BÜTÜN İNSANLAR İÇİN GENEL GEÇER KURAL OLSUN!

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Öyle hareket et ki hareketinin ilkesi bütün insanlar için genel geçer kural olsun!
- ▶ Bu kuralı yorumlayanlar Kant'a göre bir tane emir vardır;
“Kendin için istediğini başkası için de iste,
Kendin için istemediğini başkası için de isteme”

Maksimle ilgili 4 husus

- ▶ İntihar: bir insan hastalandığı zaman intihar etmek ister, acaba intihar bu maksime girer mi? Girmez. Niçin? İntihar yani yaşamayı ortadan kaldırmanın yasa olduğu bir doğa kendi kendisiyle çelişir. Asıl doğa yaşamaktır, yaşatmaktır. Öyleyse bu ilke tabiat kanunu olarak kabul edilemez.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Borç: Bir kimse sıkıntı içinde, bir başkasından borç almayı düşünmektedir fakat borcunu ödeyemeyeceğini de bilmektedir, bununla beraber belli bir zaman içerisinde ödeyeceğine dair söz vermezse parayı alamayacağını da görmektedir.
- ▶ Bu durumda olduğunu gören herkes tutmama niyetiyle yapamayacağı bir şeyin sözünü verebilir gibi bir yasa da genel yasa olabilir mi?
- ▶ Olmaz.
- ▶ Eğer böyle bir şey yasa haline gelirse söz verme ve bununla amaçlananlar olanaksız kılınır, öyleyse kimse kimseye söz vermiş olmaz. Çünkü söz verme muhakkak yerine getirme amacını taşır, hem söz verme hem yerine getirmeme düşüncesi genel yasa olamaz.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Kapasite: Bir kimse kendini her türlü işe yarayacak insan haline getirecek nitelikleri kendisinde bulmakta fakat doğal yatkınlığını yerine getireceği yerde rahatlık içinde rahatlık içinde kendisini eğlenceye vermeyi tercih etmektedir. Kapasite var ama harcıyor.
- ▶ Bu kişi doğa vergisi yeteneklerini göz ardı etme maksiminin ahlak yasasıyla uyuşup uyuşmayacağını kendisine soracak olsa genel bir kanun olarak böyle bir durum mümkün olsa bile bunun genel bir tabiat kanunu olmasını istemeyecektir.
- ▶ Sen sana ait değilsin!
- ▶ Bu millete aitsin!
- ▶ Gençlik gençliğe bırakılmayacak kadar değerlidir.

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Help! : İşi iyi bilen bir kimse yardım edebileceği bir başkasının büyük bir sıkıntıda olduğunu görmekte ve “bana ne, bir başkası sıkıntıda imiş, beni ilgilendirmez” diye düşünmektedir.
- ▶ Şüphesiz bu düşünce genel bir doğa kanunu olmasaydı insan pekala varlığını sürdürebilirdi, fakat böyle bir yasanın doğa kanunu olmasını istemek olanaksızdır. Çünkü buna karar veren irade kendi kendisiyle çelişir.
- ▶ Başkasının yardıma ihtiyaç duyduğu durumlara karşılaştığı bir anda kendi iradesinden çıkan doğa kanunu kendisinde her türlü umudu ortadan kaldırmış olur.
- ▶ Örneğin sahilde yürüyen bir kimse denize düşmüş bir adam görür. “Denizdeki” yardım et!”, diyor. Kant atla, der. Yüzme bilmesen de atla, boğulan sen olsan atlamasını istersin. Bilmiyorsan da atla öl. Der Kant.
- ▶ Atlamadığın takdirde yüzme bilip bilmediğini nasıl kontrol edeceğiz.
- ▶ Öyle bir yasa olsun ki herkes için kural olsun ancak atlamak kural olabilir.

İkinci maksim:

HİÇBİR ZAMAN
İNSANI ARAÇ OLARAK GÖRME!

XI. Kant'ın Ahlak Anlayışı

- ▶ Duygularına ve itkilerine hakim olamayan insan özgür değildir.
- ▶ Kant için en temel özellik insanın numen aleminde yaşıyor olmasıdır.
- ▶ İnsanın şerefi numen aleminde olmasıdır.
- ▶ Kant'a göre en yüksek iyi ödevdir.

Kaynakça

- ▶ Prof. Dr. Celal Türer ders notları.
- ▶ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- ▶ Heinz Heimsoeth, *Kant'ın Felsefesi*, çev: Takiyettin Mengüşoğlu, Dođu Batı yay., 2018.
- ▶ G. Skirbekk- N. Gilje, *Felsefe Tarihi*, çev: Emrullah Akbaş- Şule Mutlu, Üniversite Kitabevi yay., İstanbul, 2004.

Önerilen Kaynaklar

- ▶ W. Wisshel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, İz yay., 1993.
- ▶ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say yay., 2010.
- ▶ A. Weber, *Felsefe Tarihi*, Sosyal yay., 2000.